

41. *Differentia inter votum et juramentum recte traditur a D. Thoma.* — Sed licet juxta hanc considerationem hoc verum sit, nihilominus differentia a D. Thoma intenta vera est. Nam materia voti per ipsummet votum ordinatur ad cultum Dei, et ideo quantum est ex parte voti, actus promissus Dei duplificatione pertinet ad cultum ejus, scilicet, et in quantum in se continet significationem aliquam divini honoris, ad quem per votum ordinatur, et in quantum per illum servatur fidelitas Deo ex voto debita. At vero materia juramenti promissori ex vi juramenti non ordinatur ad cultum Dei, quia non fit ad hoc juramentum, sicut fit votum, sed solum ad firmandam promissionem in sua specie et natura permanentem. Hoc tamen non obstat quominus, sicut jurare promissionem est officium religionis, ita adimplere promissionem juratam ratione juramenti et intuitu ejus, sit etiam officium religionis, quia æque pertinet ad cultum Dei; ejusdem enim rationis sunt jurare, et observare juramentum, unde etiam transgressio contraria religioni repugnat, ut infra videbimus.

42. Ad aliud vero dictum D. Thomæ, quod jurans non ordinat juramentum, ad venerandum eum per quem jurat, respondeo intelligendum esse de intentione et ordinatione, quæ ibi sistat, in quo etiam videtur juramentum differre a voto, per se loquendo. Nam votum ita tendit in cultum Dei, ut ibi sistat; juramentum autem præter cultum Dei ordinatur ad aliquid aliud necessarium præsentis utilitatis, ut D. Thomas ait. Non tamen excluditur ex vi juramenti, quin possit a jurante fieri propter venerationem Dei, ut explicatum est. Neque hoc D. Thomas negat, sed explicat tantum id quod per se requirit juramentum. Unde etiam posset facile et breviter exponi quasi permissive, non ordinarie, id est, non necessario ordinare juramentum, etc.

43. *Ad secundum.* — Ad secundum negatur sequela, in eo sensu quo in argumento fit, videlicet, juramentum propter solum Dei cultum appeti posse, nulla alia ejus necessitate supposita; nam, licet cultus Dei secundum se et per se appetibile sit, tamen actus, qui assumuntur ut materia cultus, non semper sunt per se appetibilis, sed tantum in aliqua necessitate, vel supposita convenienti materia eorum. Ut actus contritionis exerceri potest in cultum Dei, non tamen est per se appetibilis, sed tantum supposito peccato; sic ergo juramentum ordinari potest ad cultum Dei, non cum debita moderatione inducatur; sicut

quando occurrit necessitas ejus; tamen non est talis actus, qui absque necessitate fieri debet, quia hoc ipsum pertinet ad honorem Dei. Ita omnis actus virtutis postulat medium, et moderationem sibi proportionatam, et si illa servetur, poterit actus ordinari ad cultum Dei; si autem excedatur in modo, jam erit ineptus, ut ordinetur ad cultum; sic enim ceremoniae extiores, prudenter factæ, sunt religiosæ, et aptæ ad cultum; si autem indiscretæ et modo inepto fiant, non cultum, sed superstitionem continent. Sic ergo juramentum suum postulat mediocritatem, quæ in tribus comitibus supra declaratis continetur, et ideo cum illa potest optime ordinari ad cultum Dei, sine illa vero potius ad Dei contemptum pertinebit. Neque est verum quod omnis actus cultus exterioris sit per se appetibilis propter solum cultum; multi enim assumuntur ut utiles ad alias fines, et supposita illa utilitate censentur apti ad cultum, ut vocalis oratio privata assumitur ut utilis ad interiorum devotionem excitandam, vel exercendam, et inde maxime habet proportionem ad cultum. Paupertas etiam non propter se, sed ut utilis ad perfectionem fit materia religionis. Sic ergo juramentum, tantum ut utile ad veritatem confirmandam in casu necessitatis vel piæ utilitatis, habet convenientiam cum recta ratione, et ideo tunc solum est apta materia cultus.

44. *Juramentum non potest frequentari ultra necessitatem propter solam rationem cultus.* — Ad confirmationem autem, in qua postulatur an juramentum sit frequentandum, quod tractat D. Thomas in d. q. art. 5, facilis est responsio ex dictis. Nam imprimis non sequitur juramentum posse frequentari propter rationem cultus, ultra mensuram et moderationem dictam, id est, sine necessitate vel utilitate simul cum aliis comitibus, quia jam deesset proportio ad cultum, ut declaratum est. Igitur ad summum sequitur intra illam mensuram posse juramentum frequentari sine peccato, et consequenter exhibendo Deo verum cultum; hoc enim recte probatur discursu facto. Nihilominus tamen addo, etiam intra latitudinem hujus frequentiæ non esse consilium frequentare juramentum, ut satis constat ex dictis in c. 2. Neque oppositum hujus sequitur ex hoc, quod juramentum sit actus religionis, quia, ut recte dixit D. Thomas, d. art. 5, ad 3, quanto juramentum magis est venerandum, tanto periculosius assumitur, si

medicina quo virtuosior, eo potest magis nocere, si frequentius applicetur quam necessarium sit; actus ergo jurandi tam multa requirit ad suam integrum rectitudinem et honestatem, ut periculum sit deficiendi in illa, si frequentetur in omnibus casibus etiam licitis, et ideo consultius est abstinere ordinarie ab illius usu, etiam licito. Et hoc ipsum redundat in majorem cultum Dei, quia ipsamet abstinentia jurandi sub hac ratione intenta quidam cultus divinus est, maxime quia non desunt plures alii actus, quibus sine periculo et cum majori fructu colatur Deus.

45. *Ad tertium.* — Ad tertium responderetur, juramentum quidem de se esse aptum, et ad confitendam fidem, et ad honorandum Deum, si haec vel illa intentione fiat; nihilominus tamen, ut est actus virtutis moralis, ad religionem per se spectat, quia, ut diximus, ad illam pertinet observare ut cum debito honore fiat, quod ad fidem per se spectatam non ita pertinet. Cujus signum esse potest, quia, ut pertinet ad confessionem, seu testimonium fidei, non minus illud præbet, qui incaute et frequenter jurat, quam qui caute et prudenter, quia in utroque vera fides necessario supponitur; at vero juramentum, ut est actus virtutis moralis, longe diversum est in utroque; sub ea ergo ratione, qua studiose fit, et est actus religionis, et assumitur non ut speculativum signum veræ fidei de Deo, quod pertinet ad confessionem fidei, sed assumitur ut signum excellentiæ divinæ, protestativum ejus practice, quatenus homo se illi subjicit, et recognoscit infallibilem auctoritatem ejus ad confirmandam veritatem. Reliqua vero, quæ in illo argumento attinguntur, ex dictis soluta sunt.

CAPUT V.

AN JURAMENTUM PER SOLUM VERUM DEUM, VEL ETIAM PER CREATORIAS FIERI POSSIT?

4. Nonnulla sunt in hac quæstione certa, supponendo illam tractari de actu juramenti licito et honesto, nam male jurando, vel potius blasphemando, clarum est posse per alios quam per verum Deum jurari. Primo ergo certum est, religiosum juramentum per solum Deum verum fieri. In hoc sensu optimè intelligitur illud Deuteronom. 6: *Et per nomen illius jurabis;* nam in sensu exclusivo positum est, secundum illud, quod immediate præcedit: *Illi soli servies;* unde recte potest

tum per falsos Deos et idola est blasphemia et idolatria, ut supra, in tractatu 3, ostensum est, quia per illud attribuitur falso Deo, id quod est proprium veri Dei; sed haec attributio falsa est, et ab hominibus facta; ergo et tale juramentum revera juramentum non est, sed fingitur et putatur. Atque idem est de juramento per quamcumque creaturam absolute, ut dixi, et secundum se spectatam; nam si illa, ut sic, afferatur ut testis infallibilis, eo ipso colitur ut idolum, et ei attribuitur quod divinum est, et hoc est quod Exod. 23 prohibetur: *Per nomen extenororum Deorum non jurabis neque audieris ex ore vestro.* Dices: si tale juramentum prohibetur, ergo est juramentum, quia non prohibetur, nisi quod est vel esse potest. Respondeatur esse quidem materialiter juramentum quoad verborum sonum, esse etiam putatum juramentum ex conscientia erronea, sicut idolum est putatus Deus, re tamen vera non habere subsistentiam juramenti, quia deest illi verum constitutum juramenti, ut declaratum est, et iterum dicemus lib. seq., cap. 4.

3. *Dubium primum. — Resolutio.* — *Quid sit simplex attestatio Dei.* — His ergo suppositis, dubitari potest primo, an sub aliqua alia ratione vel consideratione licitum sit per creaturas jurare, stando in sola rei natura, et secluso omni jure prohibente. In quo resolutio certa, et ab omnibus recepta est, posse aliquo modo vere et licite per creaturas jurari. Hoc constat ex usu Scripturae et Ecclesiæ; nam Joseph, Gen. 42, loquitur jurasse *per salutem Pharaonis*; et Paul., 2 ad Corinth. 4, per animam suam jurasse videtur, dicens: *Testem Deum invoco in animam meam*; et utrumque locum ita exposuit D. Thomas; et Moyses, Deut. 3 et 4: *Testes invoco cælum et terram*; et juramentum Pauli, 1 Corin. 15: *Per gloriam vestram*, etiam videtur fuisse per rem creatam, ut communiter exponitur, licet Basil. hom. 1 in Psalm. 14, tam hoc juramentum, quam illud Josephi, aliter interpretari conetur. Refert etiam Tertull., in Apol., c. 3, olim solitos fuisse Christianos jurare per salutem Cæsaris. Frequenter etiam fideles jurant per vitam, aut salutem suam, vel suorum, et per Sanctos, et per Evangelia, sine periculo erroris aut idolatriæ; imo in solemniforma jurandi professionem fidei a Pio IV edita ita concluditur: *Ego ita spondeo, voreo ac juro: sic me Deus adjuvet, et haec Sancta Dei Evangelia.* Rationem autem et modum hujus juramenti declaravit D. Thomas, d. art.

6, et Bonav., in 3, d. 39, art. 2, q. 2, distinguendo duplēm jurandi formam, per simplēm attestatiōnem, vel per execrationem, quas infra latius sumus tractaturi; simplex attestatio est, quando Dei testimonium invocatur, et ideo tale juramentum propriissime fit per Deum ipsum, potest autem fieri per creaturas non absolute spectatas, sed ut relatas ad Deum, seu per Deum ipsum, quatenus in illis reluet, et aliquo modo existit. Sic enim potest adjurari Deus ut existens in celo, vel in terra, vel in cruce, vel in Evangelio, quatenus sunt verba ejus, ita potest per Deum, ut in his rebus existentem, jurari. Sic enim qui jurat per crucem, per eum jurat qui pro nobis peperit in cruce, et sic de aliis; et hoc significat Christus Dominus, Matth. 5, dicens: *Neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum ejus*, etc. Idem enim fuit, ac si dixisset, perinde esse jurare per haec, ac jurare per Deum, qui in eis est; et in eodem sensu addit: *Neque per Hierosolymam, quia civitas est magni Regis*, utique ejus Dei, qui est Rex Regum, et in ea civitate, et templo ejus, ubi peculiariter celebatur; et ideo jurare per illam, virtute erat jurare per Deum, qui in ea regnabat; sic ergo jurare per creaturas juramentum verum est, quia revera non ipsa, sed Deus est, qui vocatur in testem, quamvis invocatio Dei implicite et mediate fiat, medianibus creaturis.

4. *Modus jurandi per execrationem.* — Alter modus jurandi est per execrationem, id est, imprecando sibi vel alteri aliquod malum, nisi verum fuerit quod juratur, ut in illo juramento: *Sic me Deus adjuvet, vel salvet, et similia*, et tale etiam fuit juramentum Joseph, vel Pauli. Et in hoc etiam modo per Deum juratur; determinatur autem modus attestatiōnis ejus, ut fiat per speciale signum, seu indicium circa creaturam, per quam juratur. Est ergo etiam hoc verum juramentum, et de illo videtur locutus Christus Dominus, supra dicens: *Neque per caput tuum jurabis*; et pro ratione addit: *Quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum*, id est, quia non habes dominium, nec potestatem in caput tuum, sed potestati divinae subest, et ideo sic jurare, etiam est per Deum jurare. Unde non ideo prohibuit Christus illas jurandi formas, quia juramenta non sint, ut putabant Judæi, quos in hoc reprehendit, et consequenter neque illa vetat, quia prava sint ex parte ejus, per quem juratur: cum potius ipse declarat quomodo illis modis Deus

ipse invocetur; igitur potius declarat esse vera haec juramenta, prohibet autem illa in sensu cap. 2 declarato. Et ita nulla superest difficultas in hac resolutione, quia per tales jurandi modum non defertur divinus honor creaturæ, sed ipsi Deo, neque assumitur ibi nomen creaturæ, ut creatura est, sed ut per eam tacite invocatur nomen Dei: et haec doctrina communis est Theologorum super D. Thomam supra, et tomo 3, dist. 3; Summist., verb. *Juramentum*, præsertim Angel., n. 2; et Sylvest., Navar., cap. 12, n. 4; Hostiens., Panormit., et alii, in cap. *Et si Christus*, de Jurejur.

5. *Dubium secundum.* — Dubitari autem secundo potest, an hic modus jurandi sit malus, saltem quia prohibitus vel divino jure positivo, vel humano. Nam imprimis aliqui putarunt hoc fuisse a Christo specialiter prohibitum, Matt. 5, quod videntur sensisse Hieronymus ibi, et Innoc. III, in c. *Et si Christus*, de Jurejur.; dicunt enim prohibuisse juramentum per creaturas; non prohibuit autem tantum jurare per creaturas, ut per idola, ut ex verbis explicatum est; ergo sentiunt prohibuisse modum jurandi per creaturas, etiam in sensu explicato. Existimari etiam potest hoc fuisse prohibitum jure canonico, nam in c. *Clericum*, 22, q. 1, dicitur acerrime esse objurgandum clericum per creaturas jurantem; et si in vitio persistiterit, esse excommunicandum. Quod non videtur posse intelligi de jurante per creaturas more infidelium per idolatriam; nam tale peccatum gravius defestandum et puniendum est, præsertim in clericis; et similiter intelligendum videtur, quod in cap. *Si quis*, addit: *Si quis per creaturam juraverit, acerrime castigetur, et iuxta id, quod Synodus judicaverit, pænitentiat*.

6. *Resolutio.* — Nihilominus dicendum est modum jurandi per creaturas, ex natura rei licitum, nullo jure positivo esse prohibitum. Hoc probant que in resolutione prioris puncti adduximus; ostendimus enim hunc modum jurandi esse in usu Ecclesiæ, et ipsiusmet Pauli; ergo signum est nec per se malum esse, nec prohibitum. Item probatur, quia nullibi invenitur talis prohibitio; nam de jure divino antiquo res clara est; neque etiam si fuissest, ad nos jam pertineret. De jure autem evangelico, quod ad nos spectat, jam supra dictum est, in lege gratiæ non esse data divina præcepta positiva circa haec moralia. Item probatum est Christum per illa verba non magis

prohibuisse, quam ne passim et sine causa fiat, et de utroque dedisse consilium nunquam jurandi, nisi ex præcisa charitatis vel præcepti obligatione. Neque etiam in jure humano invenitur talis prohibitio; nam jure civili approbatur in l. 3, § *Jurari*, et in l. *Qui per salutem, ff. de Jurejur.* Item in c. *Si aliqua*, et c. *Habemus*, supponitur licitum esse juramentum per Evangelia, per reliquias, vel altare; et in c. *Qui pejerat*, 22, q. 5, supponitur esse licitum juramentum per crucem consecratam, vel non consecratam, et in c. *Quoties*, 141, q. 7, approbatur juramentum per Deum, per Evangelia, et per salutem principum. Igitur. *Clericum* loquitur de jurante per creaturas more Gentilium, ut per Jovem, et similes. Reprehensum est autem forte hoc illo tempore in Conc. Carthag. IV, cap. 61, non quia talia juramenta fierent a fidelibus ex falsa aestimatione Gentilium, sed quia turpe erat et scandalosum tale juramentum in ore Christianorum, et in hoc sensu dixisse videntur Patres in Can. 94 Trullano: *Eos, qui Gentilium sacramenta jurant, canonicis pœnis subjicit, et nos iis quoque segregationem decernimus.* Et haec vocat juramenta Graecorum, et dicit esse prohibita Christianis Photius, in Nomoc., tit. 13, c. 19, ibi, d. tom. Biblioth.

7. Unde hac occasione animadverti potest, quod, licet jurare per creaturas in debito sensu non sit per se malum, nihilominus ratione scandali potest fieri malum; nam hoc generale est de quocumque actu, et in hoc invenitur peculiaris occasio; nam cum jurare per creaturam, absolute, et secundum se spectatam, idolatria sit, si juramentum absolute fiat per creaturam, et fiat inter eos qui non satis valent discernere, quo sensu fiat, facile potest illis scandalum praeberti, et ideo in hoc cautionem adhibere necesse est. Et imprimis distinguunt potest inter res sacras, seu specialiter Deo dicatas et communes; nam per priores clarius fit juramentum per respectum ad Deum, quam per posteriores, et talia sunt fere omnia exempla quæ in jure canonico reperiuntur, et hae ratione, usus plurium clericorum habet jurare per manus consecratas, cum tamen laici non jurent per manus suas. Et hinc etiam est, ut quando fideles jurant per alias creaturas communes, aut id faciunt per modum execrationis, ut per salutem, per vitam, etc., quia eo ipso satis exprimere censentur respectum ad Deum, vel si jurant solum invocando, solent addere expresse nomen Dei, saltem in obliquo, ut per cælum Dei, per terram Dei, et similia.

Quod notavit Sylvest., verb. *Juramentum*, 1, sum, ut si quis dicat se jurare, quando revera non jurat; possunt autem hi defectus excusari, quando de sensu loquentis constat, et aliqua humana utilitas non irrationalis ad sic loquendum movet. Ut omittam frequenter hoc fieri sine humana advertentia, quae ad peccandum sufficiat.

9. *Non posse licite jurari per dæmonem.* — De rationalibus autem creaturis alia ratio est, quia cum sint intellectuales, possunt per se virtute propria testimonium ferre, et ideo de illis subdistinguere necesse est, nam quædam sunt damnatae, aliae beatæ, aliae sunt homines viatores. De primis absolute dicendum est non posse licite jurari per dæmones, aut alios damnatos. Ratio est, quia id non potest fieri sine errore in fide, vel saltem superstitione; nam qui jurat per dæmonem, vel putat illum omnia nosse, et mentiri non posse, et sic est hæreticus et idololatra; vel existimat saltē esse dignum fide, et in hoc etiam gravissime errat, cum fides doceat illum esse mendacem et patrem mendacii, et circumire ut homines devoret. Et præterea est supersticiosus, quia vult dæmonem honorare, et cum illo societatem habere. Et eadem ratio est de jurante per quemcumque hominem damnatum, ut per Mahometum, et similes. Imo addere hic obiter possumus, etiam esse illicitum per tales creaturas jurare sub quoemque respectu etiam ad Deum, quia, licet trevera in eis quantum ad esse naturæ reuceat veritas Dei, et in poena earum ostendatur potentia ejus et justitia, ratione status indignæ sunt ut in eis vel earum nomine invocetur Deus in testimonium veritatis. Eo vel maxime quod talis invocatio non posset non generare scandalum, non tantum accidentaliter, sed quasi per se, quia juxta communem sensum, et apprehensionem fidelium, talis invocatio non accipitur in eo sensu, sed tanquam præbens aliquem honorem dæmonibus, et ideo errorem ingerit, et blasphemia simpliciter judicatur c. *Motit*, 22, q. 1, et notat Navarrus supra, n. 4.

10. *Licitum esse jurare per Sanctos cum Christo regnantes.* — Per Sanctos autem cum Christo regnantes clarum est jurari posse intuitu Dei, qui in eis peculiar modo habitat, et virtutem suam ac veritatem ostendit, juxta dicta in dubio præcedenti. Atque hoc modo accipienda sunt juramenta, quæ communiter fiunt a fidelibus per sanctos Angelos aut homines, quia semper jurant principaliter intuitu infallibilis veritatis Dei, a quo dicit originem Sanctorum status. Quia vero hujusmodi crea-

turæ, quatenus intellectuales sunt, possunt sicut in simili diximus supra, tractando de veritatem cognoscere et testificari, ideo videri potest esse capaces, ut absolute, propter perfectionem creatam quam in se habent, invocentur, sine ullo errore aut vitio, ad testificandam veritatem. Sed in hoc oportet imprimis advertere, solam perfectionem naturalem, etiam angelicam et vitio carentem, ad hoc non sufficere, quia per se non est tanta, ut mentiri non possit in sua nuda natura spectata; et præterea ignorare potest quæ lie aguntur, præsentim internos animi motus, et futura contingencia, et interdum etiam præsentia, quia non semper Angeli ad omnia attendunt ex vi suæ naturæ: juramentum autem est quædam protestatio cognoscentis, et qui mentiri non possit, et ideo etiam sancti Angeli sub hac ratione spectati non sunt capaces hujus honoris, seu invocationis. Et quia sub eadem consideratione non habent commercium vel societatem nobiscum, ideo nullo modo possunt sub hæ ratione a nobis in testes vocari. Per gloriam autem participant illas duas perfectiones, quantum sufficere posse videtur ad testimonium ferendum, quia et mentiri non possunt, et in Verbo vident quæ ad suum statum pertinent ex actibus nostris, ut sunt illi qui ad eos ordinantur, et ad eorum gloriam aliquo modo pertinent. Sic ergo sine errore aut vitio jurari potest per Sanctos; tamen eo ipso totus cultus juramenti principaliiter refertur ad Deum, a quo ipsi tantam lucem et rectitudinem participant. Sic ergo tale juramentum est etiam principaliter per Deum, et in hoc etiam sensu videtur communiter fieri a fidelibus. Si quis autem velit præscindere, et considerare honorem qui per tale juramentum defertur Sancto, ratione participatae et creatæ perfectionis quam in se habet, sic cultus ille non pertinebit ad latram, sed ad duliam, et consequenter nec sub ea præcisa ratione poterit dici simpleiter juramentum; nam, ut ait D. Thomas, in 3, d. 39, q. 1, art. 1, ad 4, sicut veneratio quæ fit summae majestati habet speciale modum, et nomen latræ, ita juramentum est proprium nomen invocationis divini testimonii per se infallibilis, et perfectam latram continet. Ideoque, licet illa præcisio mente et intentione fieri possit, tamen in re, et in usu jurandi non debet excludi Deus, tanquam dans præcipuum auctoritatem juramento, et quia ex ejus ordinatione principaliter pendet quodcumque testimonium veritatis, etiamsi ab ipsis Angelis immediate spectari aut postulari possent,

11. *Viatores posse vocari in testimonium veritatis humanæ, licet non infallibilis.* — Tandem loquendo de hominibus viatoribus, certum est posse hominem vocari in testimonium veritatis humanæ, non tamen in testimonium infallibile, sed in testimonium probabile, quod falli et fallere potest; et ideo talis invocatio juramenti rationem non participat, nec nomen meretur, ut notavit divus Thomas, in d. solut. 3. Imo ita fieri hoc potest, ut non cedat in specialem honorem ejus, qui in testem vocatur, ut communiter videtur contingere in vulgari modo inducendi, vel trahendi homines ad testificandum, solum propter communem conditionem, et facultatem humanam; quando vero aliquis propter specialem dignitatem vel virtutem inducitur tanquam testis qualificatus (ut aiunt), tunc aliquis peculiaris honor ei defertur; non excedit tamen humanam quædam observantiam, et ideo semper longe distat a ratione juramenti. Unde obiter colligitur, multo minus esse juramentum, quando aliquis homo per fidem aut veritatem suam jurat, quia tunc seipsum quasi testem adducit, et ita neque jurat, quia non adducit Deum in testem, neque ullam etiam humanam certitudinem addit suæ assertioni, quia non addit novam auctoritatem, sed eamdem magis exprimit, et quasi exaggerat, sicut infra dicemus de juramento Dei per seipsum.

12. *Dubium quartum: quomodo differat juramentum per Deum a juramento per creaturas.* — Quarto, interrogari potest an juramentum factum expresse per Deum vel per creaturas specie differat. Et quidem si sermo sit de juramento per creaturas secundum se, et ut creature sunt, certum est differre morali specie. Nam si sit per falsos Deos vel per creaturas, attribuendo illis divinitatem, plus quam specie differt a juramento; quia non est juramentum, sed effigies juramenti, vel existimatum juramentum, ut dictum est; si vero fiat testificatio per auctoritatem creatam, eo modo quo potest secundum capacitatem vel virtutem participatam (quam habet rationabiliter), et secundum gradum suum, in testimonium vocari, sic etiam manifestum est tantum differre testimonium illud a vero juramento, quantum distat creatum ab increato, et humanum a divino. Imo, etiamsi juramentum fiat per Sanctos, ut Sancti sunt, sistendo præcise in eorum auctoritate creata, sic etiam

differret specie a juramento simpliciter dicto, sicut dulia differt a latria, ut ex dictis patet. Verumtamen interrogatio proposita maxime fit de juramento per creaturas, vel res sacras, ut in eis divina veritas relucet. Nam sic etiam videntur differre specie, quia, licet sit idem Deus, per quem juratur, tamen sub alia ratione videtur assumi nomen ejus, quando in seipso vel in creatura spectatur, sicut adoratio Dei in seipso, vel adoratio imaginis ejus, ut imago ejus est, specie differunt in ratione actuum, licet sint ab eodem habitu.

13. *Resolutio dubii.* — Nihilominus dicendum est, illa juramenta non differre specie, quia idem est Deus, per quem juratur, et sub eadem ratione primae veritatis invocatur, et differentia illa, quod expresse in se nominetur, vel implicite mediante creatura, in qua est vel representatur, materialis est, et per accidens. Quod adeo verum est, ut juramentum per creaturas factum in ratione cultus et venerationis nullo modo pertineat ad creaturam irrationalis, etiam secundario, in quo multum differt ab externa Dei adoratione in sua imagine; et ratio est, quia imago est aliquo modo capax illius externae venerationis propter Deum; non est autem capax testificationis, quae per juramentum intenditur, et ideo ad rem tantum intelligentem ordinatur, sicut etiam de oratione et locutione alibi diximus. Et hanc differentiam videtur indicasse D. Thomas, in 3, dist. 39, q. 1, a. 1, ad 4, dicens: *Deo licet per creaturam jurare, non autem creature latram exhibere, quia testificatio divina in manifestatione consistit; divina autem nobis per creaturas manifestantur; sed latram exhibetur ipsi, quantum in se summus est, et ideo non exhibetur sibi in aliqua creatura.* Quod necessario intelligendum est de latria suprema et absoluta; tum quia latria secundario et respective potest imagini Dei tribui; tum etiam quia juramentum continet absolutam et supremam latriam, et ideo explicare voluit D. Thomas quomodo, hoc non obstante, possit juramentum per creaturas licite fieri, et rationem significat, quia ipsae non invocantur in testimonium, sed solum ut pereas manifestetur Deus, qui invocatur.

14. *Dubium ultimum.* — Sed queri tandem solet, an illi modi jurandi differant saltem in gravitate accidentalis, et quod illorum juramentorum gravius sit; haec enim interrogatio attingitur in e. *Si aliqua, 22, q. 1, ex Chrysost., homil. 44, Imperfecti in Matth., ubi refert aliquos dicentes: Si aliqua fuerit causa,*

modicum videtur facere, qui jurat per Deum; qui autem jurat per Evangelium, magis aliquid fecisse videtur. Quos dicit esse similes Pharisæi dicentibus: *Quicumque juraverit per templum, nihil est; qui autem juraverit per aurum templi, debet; quibus Christus respondit, Matth. 23: Quid majus est aurum, aut templum, quod sanctificat aurum?* Sic ait Chrysostomus: *Dicere possumus: Scripturae sanctæ propter Deum sunt, non Deus propter Scripturas; major est enim Deus, qui sanctificat Evangelium, quam Evangelium, quod sanctificatur a Deo.* Itaque sentit Chrysostomus gravius esse juramentum, in quo nomen ipsiusmet Dei immediate sumitur, quam per creaturas; et quidem per se loquendo, et ex vi modi, ac ceteris paribus, ita esse videtur, quia major reverentia debetur nomini Dei, quando expresse nominatur; et simili proportione, quando per Sanctos vel res sacras juratur, quo res fuerit sanctior, gravius censetur juramentum, ut D. Thomas sentit, cum August., Epist. 4. Aliquando vero additur juramento ultra invocationem Dei, ut fiat per Evangelia, vel aliquid hujusmodi, præsertim in externo solemnissimo modo jurandi Ecclesiæ, ad augendam aestimationem et attentionem ad rem de qua juratur, et tunc potest crescere gravitas juramenti ex modo jurandi per creaturas, ut sensit D. Thomas, 2. 2, quæst. 98, art. 3, ad 2, et q. 89, art. 10, ad 2; Soto, ibid.; et Glossa, Turrecremata, et alii, in d. c. *Si aliqua.*

CAPUT VI.

UTRUM FINIS JURAMENTI SIT CONFIRMATIO VERITATIS, VEL TANTUM HÆC SIT EFFECTUS EJUS.

1. *Explicata ratione juramenti, dicendum superest de causis ejus, et incipimus a finali, quia est prima, et quia ejus cognitio est maxime necessaria ad cognoscendam intrinsecam rationem rei, quæ ad finem ordinatur; et quia finis solet coincidere cum effectu sub diversis rationibus, ideo simul utramque rationem explicabimus. Quam rem accurata speculatione tractat Cajet., d. q. 89, art. 5, vel fortasse etiam nimia, ut Sot. sentit, d. quæst. 1, art. 5; sed non est omnino prætermittenda, quia et ad intelligendam melius honestatem juramenti, et ad alias materias morales potest esse utilis.*

2. *Juramenti effectum esse confirmationem veritatis.* — Primo ergo certum est apud om-

nes, proximum et quasi intrinsecum juramenti effectum esse confirmationem veritatis. In hoc conveniunt Cajet. et Sot.; imo videtur esse quasi primum principium in hac materia sumptum ex Paulo, ad Hebreos 6, dicente: *Omnis controversia eorum (id est hominum), ad confirmationem est juramentum; id est, omnis controversia inter homines juramento finitur, quatenus veritas per juramentum confirmatur.* Unde D. Thomas, articulo quarto, ad 3, dicit, quod per juramentum intendimus hominem certificare, et art. 5, ad 4, quod in juramento reverentia divini nominis assumitur ad juramenti confirmationem. Et propter hanc causam dixit Aristoteles, in Rhetorica ad Alexandrum, *juramentum esse attestacionem dicti, probationis expertem;* quia in re incerta, et quæ alias probari sufficienter non potest, summam quamdam probationem affert; hoc ergo modo confert illi certam attestacionem, quam vocamus veritatis confirmationem. Denique ex institutione ipsius juramenti (quantum ex divina Scriptura, et ex utroque jure, et ex philosophis, et ex ipso usu intelligi potest) constat, ob hunc effectum, seu fructum, et utilitatem humanam, inventum esse juramentum; fuit autem institutio efficax et prudens; ergo juramentum de se hunc habet effectum.

3. *Responsio Cajetani.* — Inquiri autem potest ex Cajetano supra, in quo genere causæ habeat juramentum hunc effectum, respondet que Cajetanus solum pertinere hunc effectum ad genus causæ efficientis, utique moralis, *scilicet deprecatio, inquit, est causa effectus postulati.* Ratio ejus est, quia inter juramentum, et veritatem per illud confirmatam, non potest inveniri alia connexio causæ et effectus, nisi efficientis, quia non comparantur ut materia et forma proprie, alias veritas confirmata est set materia juramenti, quod esse non potest, quia materia est propter formam, veritas autem confirmata juramento non est propter juramentum.

4. Dico tamen juramentum posse ad duo comparari: primo, ad notitiam veritatis, seu fidem et opinionem illius, quæ in aliis generatur ratione juramenti; secundo, ad veritatem ipsam juratam, quatenus per juramentum confirmatur, et credibilis fit. Superiori ratione recte dicitur juramentum comparari ad illum effectum per modum efficientis causæ, quia, ut divus Thomas dixit in art. 1 hujus materiæ, juramentum adhibetur in rebus humanis, ad eum modum quo principia

solent adhiberi ad cognoscendam conclusionem. Unde sicut conclusionem cognoscimus per principia, ita adhibemus juramentum, ut per divinum testimonium, tanquam per primum veritatis fontem, assertionem juratam persuadeamus; sed principia generant cognitionem conclusionis per modum efficientis; ergo in eodem genere habet juramentum similem effectum. Et confirmatur ac declaratur, nam in probationibus, quæ per testes fiunt in causis humanis, testes suo modo effective concurrunt ad fidem humanam, quam in aliis generant; et similiter in opinionibus scientiarum, sicut rationes probabiles, ita etiam testimonia gravium auctorum influxum effectivum, saltem morale, habent ad generandum probabilem assensum; ita vero se habet juramentum; ergo.